

შემოქმედებითი პროცესის რეალიები კომპარატივისტულ ძიებათა კონტექსტში¹

გალაკტიონოლოგიის – გალაკტიონ ტაბიძის ბიოგრაფიისა და შემოქმედებითი სამყაროს შემსწავლელი სპეციალური ლიტერატურათმცოდნეობითი დარგის – უმთავრეს ამოცანათაგან ერთ-ერთი გალაკტიონის პოეზიის გლობალურ კონტექსტში გააზრებაა, მისი ნაწარმოებების ანალიზი უცხოური ინტერტექსტების გათვალისწინებით.

გალაკტიონის შემოქმედების ამ ასპექტით შესწავლა მნიშვნელოვანია იმდენად, რამდენადაც, დღეს ჩვენი ლიტერატურათმცოდნეობის უპირველეს საჭიროებას ქართული ლიტერატურული პროცესის სწორი ინტერპრეტაცია, საერთო-ლიტერატურულ სივრცეში მისი ადგილის განსაზღვრა წარმოადგენს (რატინი 2018: 9).

გალაკტიონის ევროპულ მწერლობასთან მიმართება ათწლეულების წინ გახდა კვლევის საგანი, თუმცა, ამ მხრივ უკვე არსებული ტრადიციის მიუხედავად, ეს საკითხი თანამედროვე ეტაპზე კიდევ უფრო მრავალმხრივ, ღრმა და საფუძვლიან შესწავლას მოითხოვს.

შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის გალაკტიონის კვლევის ცენტრმა 2014 წლიდან დაიწყო გალაკტიონ ტაბიძის ახალი აკადემიური გამოცემის მომზადება. პოეტის ნაწარმოებთა ხელნაწერი ნუსა-როების საგულდაგულო გადასინჯვამ, მინაწერების გაშიფრვამ და შემოქმედებით პროცესზე დაკვირვებამ კომპარატივისტული კვლევებისათვის საყურადღებო, აქამდე უცნობი ფაქტები გამოავლინა. აღმოჩნდა არაერთი ისეთი შემთხვევა, როდესაც ავტოგრაფებზე გაკეთებული, ერთი შეხედვით ნეიტრალური მინაწერები ნაწარმოების პირველწყაროზე, მის გენეზისზე ამა თუ იმ სახის მინიშნებებს შეიცავდა. ამ მინიშნებათა დაზუსტებისა და გაანალიზების შედეგად გალაკტიონის ლექსების იმგვარ ტექსტებთან გენეტიკური კავშირი გამოვლინდა, რომლებთან სიახლოვეს ხელნაწერი ნუსა-როების შესწავლის გარეშე, ვერ ვივარაუდებდით და ვერც მივაგნებდით.

ჩვენს სტატიაში რამდენიმე ამგვარი შემთხვევაა განხილული.

---

¹ ნაშრომი შესრულებულია შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებული საგრანტო პროექტის – „ტექსტოლოგია და გამოცემათმცოდნეობა“ – ხელშეკრულება № DP 2016-18-ის ფარგლებში.

* * *

1928-1929 წლებში ჟურნალ „მნათობში“ დაიბეჭდა გალაკტიონის ლექსების ციკლი „ეპოქა“, მოგვიანებით კი – 1930 წელს ცალკე წიგნადაც გამოიცა. „ეპოქა“, ძირითადად, სოციალისტური სინამდვილის განმადიდებელ, პროპაგანდისტულ ტექსტებს აერთიანებს: ასახვის საგანია „ამშენებლობა და ცოცხალი ცხოვრება“, რევოლუცია და მისი შედეგები, ის ხანა, რომელიც „იშვა და გაიზარდა სამოქალაქო ბრძოლების რკალში“.

ამ ციკლის ერთ-ერთი ლექსია სამსტროფიანი უსათაურო ნაწარმოები „ის დროება სიზმარივით წავიდა“, რომელიც, ციკლში შეტანილი სააგიტაციო ნაწარმოებებისგან ლირიზმითა და თავისებური ინტონაციით გამოირჩევა:

ის დროება სიზმარივით წავიდა,
ოდეს ბავშვი იყავ მოხეტიალე,
რკინისგზები – სავსე სანახავითა,
რონოდები ცივი, ოხერტიალი.

ნუ იგონებ მწარე თავგადასავალს,
როს მშიერი, დასისხლული ფეხებით
მთელი ქვეყნის ასავალს და დასავალს
შენ სწონიდი მედგრად, გულგამეხებით.

ყველაფერი სიზმარივით წავიდა,
როგორც ქარი, როგორც ყინვა და თოვლი.
სავსე არის ახალ სანახავითა
ისევ ბრძოლა, ბრძოლა თანადროული.

(ტაბიძე 2017: 139)

გალაკტიონ ტაბიძის აკადემიური თორმეტტომეულის მესამე ტომის მიხედვით, ჩვენამდე ლექსის არცერთ ავტოგრაფს არ მოუღწევია. იგივე ინფორმაცია მეორდება გალაკტიონის საარქივო გამოცემის შესაბამის ტომშიც.

პოეტის არქივზე მუშაობისას 20-იანი წლების უბის წიგნაკში (დ-16, გვ. 61) აღმოჩნდა ტექსტი, რომელიც ჩვენთვის საინტერესო ნაწარმოების თავდაპირველ მონახაზად უნდა ჩაითვალოს:

ის დროება სიზმარივით წავიდა,
ოდეს ბავში ვიყავ მოხეტიალე,
უკრაინა სავსე სანახავითა,
გონტას ხმალი, მისი ველად ტრიალი.
სად ოდესმე ვლიდა გაიდამაკი,
მე მშიერი, დასისხლული ფეხებით,
დავეძებდი მე ერთად ერთ მეგობარს,
თავგანწირვით, ცხარე გულგამეხებით.

ტექსტს სათაურის ნაცვლად მინერილი აქვს: ტ. შევჩენკო. „გაიდამაკებიდან“.

ამგვარი მინანერებით, როგორც ახალ აკადემიურ გამოცემაზე მუშაობამ დაგვარწმუნა, პოეტი, ჩვეულებრივ, იმ ტექსტზე მიგვანიშნებს, რომელთანაც, რაღაც ასპექტით, მისი ნაწარმოებია დაკავშირებული. ამის გათვალისწინებით, გაჩნდა ვარაუდი, რომ ამ მინანერმაც საყურადღებო მინიშნება შემოგვინახა.

ვარაუდის გადამოწმებისას გაირკვა, რომ პოეტის დღიურში ჩანერილი სტრიქონები თარგმანია უკრაინული ლიტერატურის კლასიკოსის – ტარას შევჩენკოს ცნობილი პოემის – „ჰაიდამაკების“ ეპილოგისა, კერძოდ, მისი საწყისი სტროფებისა.

„ჰაიდამაკები“ XX საუკუნის 20-30-იან წლებში, როგორც საქართველოში, ისე რუსეთში, ძალიან პოპულარული იყო. ქართულად პოემა 30-იანი წლების ბოლოს ითარგმნა, ამდენად, საფიქრებელია, რომ გალაკტიონი „ჰაიდამაკების“ რუსულ თარგმანს გაეცნო. კონკრეტულად ეს უნდა ყოფილიყო 1924 წელს გამოქვეყნებული „უკრაინული პოეზიის ანთოლოგია“ („Антология украинской поэзии в русских переводах“), სადაც დაბეჭდილია პოემის რამდენიმე მონაკვეთი, მათ შორის – ეპილოგიც.¹

შევადართ „ჰაიდამაკების“ ეპილოგის დასაწყისი და გალაკტიონის დღიურში ჩანერილი ტექსტი:

შევჩენკო: Минуло то время, давно миновало,
 Когда я ребенком голодным блуждал
 По той Украине, где Гонта, бывало,
 С ножом освященным, как ветер, гулял.
 Минуло то время, как теми путями,
 Где шли гайдамаки, босыми ногами
 Ходил я, стараясь найти где-нибудь
 Людей, чтоб к добру указали мне путь.

(წავიდა ის დრო, დიდი ხანია წავიდა,
 როდესაც ბავშვი მშიერი დავეხეტებოდი
 იმ უკრაინაში, სადაც გონტა
 ნაკურთხი დანით, როგორც ქარი, ისე დაქროდა.

¹ უკრაინული პოეზიის ამ ანთოლოგიას გალაკტიონი კარგად იცნობდა. სწორედ ამ წიგნში დაბეჭდილი ვასილ ალექსოვს ლექსის – „ცხოვრების წყაროებს მივაშუროთ“ პასუხს წარმოადგენს მისი 20-იან წლებით დათარიღებული ნაწარმოები „მივაშუროთ“ (სიხარულიძე 2015). გალაკტიონმა ამ შემთხვევაშიც „უკრაინული პოეზიის ანთოლოგიით“ რომ ისარგებლა, ერთი დეტალიც მიგვითითებს: დღიურის იმავე გვერდზე, სადაც ჩვენთვის საინტერესო ლექსის ავტოგრაფია, მინერილი და გადახაზულია რამდენიმე სტრიქონი და იქვე მითითებულია ავტორიც – ვასილ ელლან. ამ ავტორის ნაწარმოებები სწორედ ზემოთდასახელებულ ანთოლოგიაშია დაბეჭდილი.

წავიდა ის დრო, როდესაც იმ გზებზე
ჰაიდამაკები რომ მიდიოდნენ, შიშველ ფეხებით
მივდიოდი მე და ვცდილობდი, სადმე მეპოვა ადამიანები,
რათა ერგებინათ სიკეთისკენ მიმავალი გზა...).

(Шевченко 1924: 281)

გალაკტიონი: ის დროება სიზმარივით წავიდა,
ოდეს ბავში ვიყავ მოხეტიალე,
უკრაინა სავსე სანახავითა,
გონტას ხმალი, მისი ველად ტრიალი.
სად ოდესმე ვლიდა გაიდამაკი,
მე მშიერი, დასისხლული ფეხებით,
დავეძებდი მე ერთად ერთ მეგობარს,
თავგანწირვით, ცხარე გულგამეხებით.

ზედაპირული შედარებისასაც აშკარაა, რომ გალაკტიონის დღიურში ჩანერილი სტრიქონები თავისუფალი თარგმანია „ჰაიდამაკების“ ეპილოგის დასაწყისისა.

ავტოგრაფზე დაკვირვება ცხადყოფს, რომ პოეტს თარგმნისთანავე დაუწყია ამ ფრაგმენტის სწორება და, უპირველესად, შეეჩინკოს ტექსტთან სიახლოვის დამადასტურებელი ლექსიკური ერთეულები შეუცვლია: „უკრაინა“ გადახაზულია და მიწერილია „ქუთაისი“, „ჰაიდამაკი“ შეცვლილია შესიყვებით „ჩემი ოცნება“, ხოლო საკუთარი სახელი „გონტა“ – ზოგადი სიყვით „მებრძოლი“.

რატომ დაინტერესდა გალაკტიონი „ჰაიდამაკებით“ და რა მიზნით დატოვა დღიურში მინიშნება პირველწყაროზე?

ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად, ვფიქრობთ, აუცილებელია გალაკტიონის მიერ შეეჩინკოდან ნათარგმნი სტრიქონების ზოგადი კონტექსტის გათვალისწინება: „ჰაიდამაკები“ XVIII საუკუნის უკრაინის ისტორიის კონკრეტულ მოვლენებს ასახავს: ესაა 1768 წელს მომხდარი გლეხთა აჯანყება, რომელიც ისტორიაში „გაიდამატჩინის“ სახელითაა ცნობილი. პოემაში ნაჩვენებია უკრაინელი ხალხის გმირული სულისკვეთება, მათი თავგანწირვა და თავისუფლებისაკენ ლტოლვა.

„ჰაიდამაკებში“, ძირითადი ამბის დასრულების შემდეგ, ეპილოგში პოეტი იხსენებს ბავშვობას, როდესაც იგი ფეხშიშველი, მშიერი დაეხეტებოდა უკრაინაში, გონტას – ჰაიდამაკთა მეთაურის ნაკვალევზე... ეს სწორედ ის მონაკვეთია, რომელიც გალაკტიონმა თარგმნა და დღიურში ჩაიწერა. ვნახოთ, როგორ გრძელდება ტექსტი უკრაინელ პოეტთან:

Припомнил – и плачу, что горе минуло,
О, еслиб ты снова ко мне завернуло,
Я отдал бы с радостью счастье мое
За прежние слезы, за горе-житье!

(გამახსენდება და ვტირი, რომ მწუხარებამ გაიარა,
ო, რომ შეიძლებოდა და იგი კვლავ დაბრუნდებოდა,
მე სიხარულით დავთმობდი ჩემს ბედნიერებას
წინანდელი ცრემლებისა და უბედურების სანაცვლოდ).

(Шевченко 1924: 281)

როგორც ვხედავთ, შევჩენკოსათვის, ბავშვობა, წარსული, მიუხედავად ცრემლებისა და უკიდურესი გასაჭირისა, უფრო ძვირფასი და სანატრელია, ვიდრე ბედნიერი ანმყო. წარსული, ბავშვობა სანატრელია იმდენად, რამდენადაც უკრაინელი გმირები ცოცხლები იყვნენ, ხალხის უფლებებისა და ქვეყნის დამოუკიდებლობისათვის იბრძოდნენ, „მშვიდი“ ანმყო კი ყოველივე ამას მოკლებულია.

თუ გალაკტიონის ლექსს „ჭაიდამაკების“ ამ სტრიქონების ფონზე ნავიკითხავთ, ცხადი გახდება, რომ ნაწარმოების შინაარსს მიღმა ფარული აზრიც იკითხება: წარსული, მართალია, მძიმეა, მაგრამ გალაკტიონს კვლავ სურს ძველი, მებრძოლი დროის დაბრუნება, რადგან იგი დამოუკიდებლობასთანაა დაკავშირებული.

* * *

გალაკტიონის „ავდარი“ პირველად 1940 წელს გამოქვეყნდა, თუმცა, ავტორისეული დათარიღების (1916 წელი) გათვალისწინებით, აკადემიური თორმეტტმეულის პირველ ტომშია შეტანილი. ნაწარმოების ხელნაწერების შესწავლისას და დათარიღების პრობლემის განხილვისას ყურადღება მიიქცია ლექსის ერთ-ერთი ავტოგრაფის (1572) დასაწყისში სათაურის ნაცვლად მიწერილმა და გადახაზულმა სიტყვებმა – „ვილჰელმ ტელი. აქტი მეოთხე“.

გალაკტიონის მიერ მითითებულ შილერის დრამატულ ნაწარმოებზე – „ვილჰელმ ტელი“ – დაკვირვებისას აშკარა გახდა, რომ ავტოგრაფმა ამ შემთხვევაშიც ლექსის პირველწყაროზე მინიშნება შემოგვინახა: „ვილჰელმ ტელის“ მეოთხე მოქმედების პირველივე სცენაში, რომელიც ტბის ნაპირზე ვითარდება, დახატულია ავდრის სურათი: ტბა ღელავს, ელვავა, ქუხილი და სეტყვა.

გალაკტიონის ლექსშიც ავდარი იხატება – საშინელი ტალღები და გრიგალი, თალხით შემოსილი ცა, გადატყდომის დროს აჭრიალებული მაღალი ფიჭვები, ტყვიისფერ ნატბორში დატყვევებული მთვარე...

ლექსისა და „ვილჰელმ ტელის“ კონკრეტული მონაკვეთის შედარებისას ერთმა გარემოებამ დაგვაფიქრა: შილერთან ავდარი ცალკე არ არის ასახული, ქუხილის, სეტყვისა თუ ტბის ღელვის შესახებ პერსონაჟების საუბრიდან ვიგებთ, თუმცა, ავდარი არც ამ დიალოგშია ისე აღწერილი, გალაკტიონი რომ შთაეგონებინა...

გაჩნდა ვარაუდი, რომ ორ ტექსტს შორის კიდევ უფრო დიდი შინაგანი კავშირი არსებობდა, ვიდრე ეს პირველი შთაბეჭდილების მიხედვით ჩანდა.

მიმართების ხასიათის დასადგენად შილერის ნაწარმოების მთლიანი შინაარსი და მეოთხე მოქმედების დასაწყისში აღწერილი ავდრის აზრობრივი დანიშნულება გავითვალისწინეთ და გაირკვა, რომ „ვილჰელმ ტელის“ სიუჟეტის განვითარებაში დარისა და ავდრის მონაცვლეობას მნიშვნელოვანი ფუნქცია აქვს მინიჭებული. პიესის დასაწყისში, როდესაც მთავარი პერსონაჟი პირველად გამოჩნდება, ავდარია. ტელი არ შეუშინდება ბობოქარ ტალღებს, სტიქიას და ნავით უსაფრთხო ადგილზე გადაიყვანს კაცს, რომელიც თავისი ოჯახის ღირსების დასაცავად იბრძვის. ამ ავდრის ფონზე ცხადად წარმოჩინდება ვილჰელმ ტელის ფიზიკური სიძლიერე და გამბედაობა.

რაც შეეხება მეოთხე მოქმედებაში დახატული ავდარის სურათს, იგი მხოლოდ სტიქიის აღწერა არ არის.

ნაწარმოების შინაარსის მიხედვით, მეფისნაცვალ გესლერი არჩევანის წინაშე დააყენებს ვილჰელმ ტელს: ის ან შვილთან ერთად უნდა მოკვდეს, ან – ბავშვის თავიდან ისრით ვაშლი ჩამოაგდოს. ტელი ვაშლს ისრით ისე ჩამოაგდებს, რომ ბავშვი უვნებელი რჩება. მიუხედავად ამისა, გესლერის ბრძანებით ვილჰელმ ტელს შეიპყრობენ და ხომალდზე აიყვანენ. სწორედ ამ დროს გამძვინვარდება სტიქია.

ამ ამბის მოსმენა პიესის ერთ-ერთ პერსონაჟს – მეზადურს საოცრად აღაშფოთებს. იგი კანონზომიერად თვლის ბუნების განრისხებას, რადგან, ისეთი დრო დამდგარა, როდესაც მამას აიძულებენ, შვილი სასიკვდილოდ განიროს. მისი აზრით, ავდარი სასჯელია. სწორედ ამის გამო მეზადური კიდევ უფრო გამძვინვარებისაკენ მოუწოდებს სტიქიას:

Крутится, вихрь! Гори, небесный сводь!
Бушуй, гроза! Вы, тучи громовья,
Залейте все потокомъ бурныхъ водь!
Разбейте въ прахъ грядущий новый родь!
Вы царствуйте свирепья стихии!

Пусть стrelu в главу родного сына!
Какой отецъ къ тому быть принуждень?
И какъ на то не возставать стихияхъ?

(იტრიალე, გრიგალო! დაიწვი, ცის თალო!
იბობოქრე, ჭექა-ქუხილო! თქვენ, ქუხილიანო ღრუბლებო,
აავსეთ მიდამო წყლის მშფოთვარე ნაკადებით!
მტვრად აქციეთ მომავალი ახალი მოდგმა!
თქვენ იბატონეთ, სასტიკო სტიქიონებო
... ღვიძლ შვილს ვესროლო ისარი?!
რომელი მამა აიძულეს, ეს რომ გაეკეთებინა?
როგორ არ უნდა აღშფოთდეს ამაზე სტიქიონი?).

(Шиллер 1901: 129)

არც გალაკტიონის ლექსშია ასახული ჩვეულებრივი უამინდობა. ნაწარმოები შემფოთების გამომხატველი ფრაზებით იწყება:

რა საშინელი ტალღები,
რა საშინელი გრიგალი...
(ტაბიძე 1966: 355)

ავდრის სურათი (თალხით შემოსილი ცა, გადატყდომისას აჭრიალებული ორი ფიჭვი, მგლოვიარე მთვარით განათებული ოხრადშთენილი ჩარდახი...) და პოეტის მიერ გამოყენებული სიტყვები (ტყვე, მგლოვიარე, თალხები, პარტახი, გაოხრებული, ოხრად შთენილი, ორჯერ განმეორებული ტყვიისფერი) რალაც უბედურებაზე მიგვანიშნებს:

...ცასაც ჩაუცვამს თალხები
ტყვიისფრად ჩანარიგალი.
ნაპირთან გადატყდომის დროს
ჭრიალებს ფიჭვი მალალი,
ელვამ კვლავ უნდა იელვოს,
გრგვინვამ ჰკრას მეხი ახალი.
ტყვე ტყვიისფერი ნატბორის,
გაქანებულად მგლოვიარე,
ხანდახან ღრუბელთა შორის
გამონათებს მთოვიარე.
და განათდება უეცრად
გაოხრებული, პარტახი,
უეზოოდ და უენწოდ
ოხრად შთენილი ჩარდახი...
(ტაბიძე 1966: 355-356)

მებადურის მსგავსად, გალაკტიონის ლირიკულ გმირსაც სურს ავდარი უფრო გამძვინვარდეს („ელვამ კვლავ უნდა იელვოს, / გრგვინვამ ჰკრას მეხი ახალი“), რადგან სტიქიას ისიც სასჯელად აღიქვამს („ცა ელვას ისვრის წყრომისას...“).

ვილჰელმ ტელი მიუვალნი მხარიდან, სიპი, შვეულად დაქანებული კლდეების გავლით ბრუნდება სანაპიროზე, მებადურის ქობთან. ჩარდახის დანახვისას გალაკტიონის ლირიკული გმირი ამბობს: „სადაც მთებისა და ხევის/ გზით წამოვსულვარ ყარიბი...“

შილერის ნაწარმოები ტირანიის წინააღმდეგ ბრძოლას ეძღვნება. პიესაში თავისუფლებისა და ძალადობის უმნიშვნელოვანესი პრობლემა დასმული.

როდის და რა ვითარებაში უნდა მიეპყრო გალაკტიონის ყურადღება შილერის ამ ნაწარმოებსა და მის პრობლემატიკას? როდის დაინერა „ავდარი“?

როგორც ითქვა, ლექსი 1916 წლით თარიღდება, მაგრამ პირველად 1940 წელს გამოქვეყნდა. ავტოგრაფი – ე.წ. შავი, ნასწორები ვარიანტი 1935-40 წლებით დათარიღებულ უბის ნიგნაკშია ჩანერილი. ამდენად, უფრო სარწმუნოა, რომ ლექსიც სწორედ ამ პერიოდში შექმნილიყო.

ამ ვარაუდის სასარგებლოდ მეტყველებს გალაკტიონის ერთი თარიღიანი ჩანაწერი ამავე უბის ნიგნაკში, შესრულებული ავტოგრაფის მომდევნო ფურცელზე:

„1937. 27 აგვისტო. ტფილისში მოვიდა სეტყვა, რომელმაც თითქმის ათი წამი გასტანა. სეტყვა იყო მსხვილი, რომ იტყვიან კაკლის ოდენა, და მეტის მეტად ხშირი, ხშირი. მე აივანზე ვიდექი, როდესაც ფანჯრების მინებზე მოაყარა სეტყვა. მეგონა მთლად დაღუნავდა“.

შილერის ტექსტთან მიმართების გათვალისწინებით „ავდარი“ აღიქმება, როგორც ალეგორია. გალაკტიონი მიგვანიშნებს ტირანიაზე, ადამიანთა სისასტიკესა და ბუნებისაგან მოვლენილ სასჯელზე. შეიძლება ითქვას, რომ „ავდარი“ – ეს მეოცე საუკუნის 30-იანი წლების გალაკტიონისეული შეფასებაა.

ნაწარმოების ამგვარი გააზრებისას ცხადი ხდება, რატომ შეიტანა პოეტმა „ავდარი“ 1940 წელს გამოცემული მესამე ტომის ცალკე განყოფილებაში – „ძველი მოტივებიდან“, ხოლო შემდეგი პუბლიკაციისას 1954 წლის „რჩეულში“ ლექსის „შექმნის“ თარიღიც – 1916 წელი – მიუთითა.

დაბოლოს, ვფიქრობთ, მრავლისმეტყველია ის ფაქტი, რომ შილერის ნაწარმოები ბოროტების დამარცხებით მთავრდება, გალაკტიონის ლექსის ბოლოს კი „ავდრის“ დაუსრულებლობაზეა მინიშნება:

ნაპირთან გადატყდომისას
ფიჭვი მეორე ჭრიალებს,
ცა ელვას ისვრის წყრომისას,
გრიგალი ისევ გრიალებს.
(ტაბიძე 1966: 355)

ამრიგად, დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ პირველწყაროს გათვალისწინება აქ ლექსის მეორე პლანის აღქმასა და გააზრებაში გვეხმარება.

* * *

„ახმაურდეს!“ გალაკტიონი სიცოცხლეში პირველად და უკანასკნელად 1950 წელს თხზულებათა მეშვიდე ტომში დაიბეჭდა.

ლექსი მონოდებით იწყება – ლირიკული გმირი საკუთარ თავს (თუ თანამოაზრე პოეტს) მიმართავს:

ახმაურდეს, გრძნობით დულდეს,
არ დაეტყოს ხნოვანება.

ძველებური ძალით ჰქუხდეს
ჩანგთა ჩვენთა ხმოვანება!
(ტაბიძე 1950: 174)

ამ სტრიქონებს მოსდევს მკვეთრი მხილება ადამიანთა ერთი ჯგუფისა, რომელიც სინათლესაც სიბნელედ აღიქვამს, გონება ბანგით აქვს დაბინდული და ერთადერთი გატაცებით არის შეპყრობილი:

გამოფიტულს, აზრდაკარგულს
დღეს ზოგიერთს შერჩა ერთი
მისწრაფება და გულდაგულ
გატაცების ერთი წერტი.

ეს ამაო და მდაბალი
გატაცება იქ ბობოქრობს,
სადაც თვალი, ხარბი თვალი,
მოპრილეს ხედავ ოქროს!
(ტაბიძე 1950: 174)

ვის გულისხმობს სიტყვა „ზოგიერთი“? პასუხი ამ კითხვაზე მოცემულია ტექსტის მომდევნო სტროფში, სადაც ლირიკული გმირი საკუთარ შემოქმედებით მრწამსზე იწყებს საუბარს:

შენ კი ყოფნა გესმის ასე:
თუ გსურს გაიტანო ლელო,
უანგაროდ გვებაასე,
მეგობარო, ძველისძველო.
(ტაბიძე 1950: 174)

ეს დაპირისპირება („ზოგიერთი“ – „შენ კი“, „მდაბალი გატაცება“ – „უანგარო ბაასი“), ვფიქრობთ, აშკარად მეტყველებს, რომ ისინი, ვისზეც გალაკტიონი მიგვანიშნებს, ანგარებით მობაასე ხელოვანთა ჯგუფია. თუ ზოგად კონტექსტსაც გავითვალისწინებთ, შეიძლება ითქვას, რომ კრიტიკა ხელი-სუფლების დაკვეთის შემსრულებელ პოეტებს მიემართება. „ახმაურ-დეს!“ ასე მთავრდება:

ჩანგს სიმართლეს ათქმევინებ,
რომ სიმტკიცე ექნეს დიდი,
ვერც გზას გადაახვევინებ,
ვერც ოქროთი მოისყიდი.
(ტაბიძე 1950: 174)

ერთი მხრივ, მაამებლურ-მლიქვნელურ ვითარებასთან დაპირისპირება, მედროვე, აღზევებულ ხელოვანთა შესახებ თუნდაც ასე, მინიშნებით წერა

და იქვე საკუთარ შემოქმედებით პრინციპებზე – სიმართლისადმი ერთგულებაზე, მოუსყიდველობაზე საუბარი, ბუნებრივია, ტოტალიტარულ ეპოქაში მაინცდამაინც უსაფრთხო ვერ იქნებოდა. საფიქრებელია, რომ სწორედ ამის გამო დაათარილა 1950 წელს, გამარჯვებული სოციალიზმის ხანაში გამოქვეყნებული „ახმაურდეს!“ პოეტმა 1935 წლით, როდესაც ე.წ. კლასობრივი ბრძოლის სიმძაფრემ პიკს მიაღწია. თუმცა გამორიცხული არც ისაა, რომ ლექსი, მართლაც, 30-იან წლებში დაინერა და მისი გამოქვეყნება გალაკტიონმა, რაღაც მიზეზით, თხუთმეტი წლის განმავლობაში ვერ მოახერხა.

„ახმაურდეს!“ ჩვენამდე სამი ავტოგრაფით არის მოღწეული. ხელნაწერებზე დაკვირვებამ ცხადყო, რომ ნაწარმოების თავდაპირველი ჩანაფიქრი, მისი ე.წ. შავი მონახაზი ერთ-ერთმა ავტოგრაფმა (3663) შემოგვინახა. ეს ვარიანტი პოეტის 1930 წლით დათარიღებულ უბის წიგნაკშია ჩანერილი და საბოლოო, ნაბეჭდი ტექსტისაგან მკვეთრად განსხვავდება. აქ ჯერ ასეთი პროზაული ფრაგმენტი იკითხება:

„კმარა, მუზავ, კმარა. ჩემს ქნარზე უკვე აღარ არის აკორდები, ჩემს ხმაში უკვე აღარ არის ხმოვანებანი; მე არ შემიძლია ვიმღერო ყრუ, გატლანქებული ხალხისათვის, რომელიც უკვე ველარა ჰხედავს სიმშვენიერეს. და არც არაფერი, სრულიად არაფერი ისეთი არ არის ჩემს სამშობლოში, რომელსაც შეეძლოს ააფრთოვანოს და აამღეროს ჩემი გენია: გონებადაკარგულს, გამოფიტულს, ზიზლის ღირს ერს შერჩა მხოლოდ ერთი მისწრაფება: მდაბალი და ამართა ამო მისწრაფება – ოქროსადმი.“

ამ ჩანაწერის ოდნავ ქვემოთ, იმავე გვერდზე, დაახლოებით იმავე შინაარსის ტექსტი უკვე ლექსის ფორმითაა წარმოდგენილი:

კმარა, მუზავ, კმარა, კმარა!
ქნარს დაეტყო ხმოვანება.
არც აკკორდთა რეკავს ზარა,
არც ხმაში მაქვს ხმოვანება.

იქ ვიმღერო, ხმა ვერ ბედავს,
სადაც ხალხი ყრუა, ტლანქი.
ის შვენებას ველარ ხედავს
და გონებას უხშობს ბანგი.

ო, სამშობლოვ! აღარ დარჩა
არასფერი, არასფერი –
ქნარს ჩააცვას ისევ ფარჩა,
აამღეროს აგასფერი!

გამოფიტულს, აზრდაკარგულს
ფურთხის ღირს ერს – შერჩა ერთი
მისწრაფება – და გულდაგულ
გატაცების ერთი წერტი.

ეს ამაო, ეს მდაბალი
გატაცება იქ ბობოქრობს,
სადაც თვალი, ხარბი თვალი
მოპრიალეს ხედავს ოქროს.

ფრაზა – „ფურთხის ღირს ერს“ აკაკი წერეთლის სტრიქონს („ფურთხის ღირსი ხარ შენ, საქართველო“) გვახსენებს ლექსიდან „ვედრება“; აკაკის შემოქმედებასთან სიახლოვეზე მეტყველებს გალაკტიონის ამავე ლექსის სხვა ავტოგრაფში (4231) ჩართული სტრიქონებიც „თორნიკე ერისთავიდან“ („კავკასიის ქედზე იყო/ ამირანი მიჯაჭვული,/ ყვაფ-ყორანი ეხვეოდა,/ დაფლეთილი ჰქონდა გული“) და, რა თქმა უნდა, საბოლოო, ნაბეჭდ ვარიანტში ჩანგის მოუსყიდველობის, პოეტის სიმართლისადმი ერთგულების მოტივი (შდრ.: გალაკტიონი: „ჩანგს სიმართლეს ათქმევინებ, რომ სიმტკიცე ექნეს დიდი“; აკაკი: „მე ჩანგური მისთვის მინდა, რომ სიმართლეს მსახურებდეს“)... მიუხედავად ამგვარი თანხვედრებისა, „ახმაურდეს!“ აკაკი წერეთლის თხზულებებიდან მიღებული შემოქმედებითი იმპულსით არ შექმნილა. მას სულ სხვა, მეტად მოულოდნელი ლიტერატურული სათავე აქვს.

პოეტის იმ ხელნაწერში (3663), რომელზეც ზემოთ ვისაუბრეთ, ლექსის პროზაულ მონახაზს დასაწყისში, მარცხენა კუთხეში მიწერილი აქვს „კამოენსი“.

რას ნიშნავს დიდი პორტუგალიელი პოეტის, გვიანი რენესანსის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წარმომადგენლის – ლუის დე კამოენსის (1524/25-1580) ხსენება, რაიმე შეფარული კავშირი ხომ არ არის ორი ავტორის ტექსტებს შორის?

გ. ტაბიძის თხზულებათა აკადემიური თორმეტტომეულის მეოთხე ტომში, ლექსის კომენტარში ვკითხულობთ:

„...შესაძლოა, ვარიანტის ძირითადი აზრი წამოღებული იყოს პორტუგალიელი პოეტის კამოენსის რომელიმე ნაწარმოებიდან. ჯერჯერობით მსგავსი რამ ჩვენ კამოენსთან ვერ მივაკვლიეთ“...

წინამორბედთა წარუმატებელი მცდელობის მიუხედავად, გალაკტიონის ლექსის პირველწყაროს ძიება განვაგრძეთ, რის შედეგადაც გაირკვა, რომ პოეტის დღიურში ჩანერილი პროზაული ფრაგმენტი და, შესაბამისად, გალექსილი ვარიანტიც თარგმანია ლუის დე კამოენსის ეპიკური პოემის – „ლუზიადების“ (1572) ერთი მონაკვეთისა.

„ლუზიადები“ (პორტ. „Os Lusíadas“), „ოდისეასა“ და „ენეიდას“ ტიპის ჰეროიკული პოემაა. იგი პორტუგალიის ისტორიულ წარსულს განადიდებს და ვასკო და გამას მოგზაურობას გადმოგვცემს. პოემა, რომელიც ათ სიმღერადაა დაყოფილი, შედგება შესავლის, ძირითადი ნაწილისა და ეპილოგისაგან. ჩვენთვის ამჯერად საინტერესოა ეპილოგი (სტროფები: 145-156), რომელიც პორტუგალიის მმართველის – მეფე სებასტიანისადმი მიმართვას წარმოადგენს და რომლის პირველივე სტრიქონები – მუზისადმი მოწოდება – გალაკტიონის დღიურში შესრულებული ჩანაწერის ტექსტს ემთხვევა:

Nô mais, Musa, nô mais, que a Lira tenho
Destemperada e a voz enrouquecida,
E não do canto, mas de ver que venho
Cantar a gente surda e endurecida.
O favor com que mais se acende o engenho
Não no dá a pátria, não, que está metida
No gosto da cobiça e na rudeza
Düa austera, apagada e vil tristeza..

იყურე, მუზავ! საამური ჩანგის ლარები
საყოველთაო გულგრილობამ დაწყვიტა, მჯერა.
ჩემი ხმა, ერთობ ჭაბუკური ამლელვარებით
აღსავსე ახლა ჩაითვლება ხიხინა ჟღერად.
მე გული მტკივა, რად ვუმღერო ნაღველნარევი
მელოდიებით ყრუ-მუნჯთა ერას?
სამშობლოს ჩვენსას ათასგვარი ჭირი აწუხებს,
მომხვეჭველობის ვერ იშორებს იგი მარწუხებს...
(კამონენსი 2013: 333)

როდესაც გალაკტიონის ლექსი ინერებოდა, „ლუზიადები“ ქართულად არ იყო ნათარგმნი, ამიტომ კამონენსის პოემას პოეტი რუსულ თარგმანში უნდა გასცნობოდა. გასული საუკუნის 30-იანი წლებში „ლუზიადების“ სრული პოეტური თარგმანი კი არსებობდა (მთარგმნელი: მიხაილ ტრაფიეტოვი), მაგრამ, მიზეზთა გამო, იგი არ დაბეჭდილა, მხოლოდ რამდენიმე ფრაგმენტი გამოქვეყნდა ლიტერატურული პერიოდიკის ფურცლებზე. კამონენსის თხზულების ცალკეული მონაკვეთები რუსეთში ბევრად ადრეც (XVIII საუკუნიდან) არაერთხელ ითარგმნა, თუმცა მათი მოძიებისა და გაცნობის შემდეგ ცხადი გახდა, რომ არცერთი არ ემთხვეოდა „ლუზიადების“ ჩვენთვის საინტერესო მონაკვეთს.

ამ თითქმის გამოუვალ სიტუაციაში გაჩნდა ვარაუდი, რომ გალაკტიონმა, შესაძლოა, კამონენსის შესახებ დანერილი რომელიმე ლიტერატურული ნაშრომი წაიკითხა, სადაც ციტირებული იყო „ლუზიადების“ ეპილოგი. ამ ტიპის წყაროს ძიება პოეტის პირადი ბიბლიოთეკის გადასინჯვით დავიწყეთ. ლიტერატურის მუზეუმში დაცულ გალაკტიონის წიგნად ფონდში ჩემი ყურადღება მიიქცია გერმანელი ლიტერატორის – იოჰანეს შერის „ლიტერატურის საყოველთაო ისტორიამ“ (Шерр, И. Всеобщая история литературы, Т. 1-2., Санкт-Петербург, 1879-1880). სარჩევის მიხედვით, პორტუგალიურ მწერლობას ამ წიგნში ცალკე თავი ჰქონდა დათმობილი. მართლაც, აქ ამაღლვებლად არის გადმოცემული ლუის დე კამონენსის ბიოგრაფიული და შემოქმედებითი ცხოვრების გზა. ავტორი მოგვითხრობს, თუ როგორ გადაურჩა პოეტი გემის დაღუპვას და როგორ გადაარჩინა „ლუზიადების“ ხელნაწერი. აქვე ვკითხულობთ იმასაც, რომ კამონენსმა თავისი პოემა პორტუგალიის მმართველს მიუძღვნა და, მიუხედა-

ვად იმ საყოველთაო აღტაცებისა, რაც თხზულების გამოქვეყნებას მოჰყვება, პოეტისათვის დანიშნული დახმარება იმდენად მცირე გამოდგა, რომ კამოენსს შიმშილით სიკვდილის საფრთხე დაემუქრა. შერი იმ უდიდეს ტკივილზეც საუბრობს, მსცოვანმა პოეტმა რომ განიცადა გარდაცვალებამდე: ქვეყნის დაცემითა და თავისუფლების დაკარგვით გამოწვეული უბედურება კამოენსისათვის პიროვნულ გასაჭირზე არანაკლებ მწვავე აღმოჩნდა.

ამგვარი ფაქტების აქცენტირება, ეჭვი არაა, გალაკტიონის ინტერესსა და თანაგრძნობას გამოიწვევდა. მას, როგორც ჩანს, ყურადღებით წაუკითხავს შერის ნარკვევის ის მონაკვეთიც, სადაც „ლუზიადების“ შინაარსია გადმოცემული და განმარტებული. მეათე სიმღერაზე მსჯელობისას იოჰანეს შერი სწორედ ეპილოგის სანყის, 145-ე სტროფს იმონმებს პორტუგალიურ ენაზე, იქვე, სქოლიოში კი ამავე სტროფის რუსული პნკარედული თარგმანია. ეს სქოლიო გალაკტიონის მიერ ფანქრითაა შემოხაზული. შევადაროთ რუსული პნკარედი და პოეტის დღიურში ჩანერილი სტრიქონები.

კამოენსი:

„Довольно, муза, довольно, на моей лире нет более акордов, в моем голосе нет более звуков; я не могу петь для глухого, загрубевшаго народа, который уже не видит более прекраснаго. Да и ничего уже, ничего нет теперь в отечестве, что могло бы вдохновить мой гений: у бессмысленнаго, тупога, презреннаго народа осталась только одна страсть, – низкая и суетная страсть к золоту“.

გალაკტიონი:

„კმარა, მუზავ, კმარა. ჩემს ქნარზე უკვე აღარ არის აკორდები, ჩემს ხმაში უკვე აღარ არის ხმოვანებანი; მე არ შემიძლია ვიმღერო ყრუ, გატლანქებული ხალხისათვის, რომელიც უკვე ველარა ჰხედავს სიმშვენიერეს. და არც არაფერი, სრულიად არაფერი ისეთი არ არის ჩემს სამშობლოში, რომელსაც შეეძლოს ააფრთოვანოს და აამღეროს ჩემი გენია: გონებადაკარგულს, გამოფიტულს, ზიზღის ღირს ერს შერჩა მხოლოდ ერთი მისწრაფება: მდაბალი და ამათა ამათ მისწრაფება – ოქროსადმი.“

ფიქრობ, უკომენტაროდაც აშკარაა, რომ გალაკტიონმა კამოენსის სტრიქონები პროზაულად სწორედ ამ რუსული პნკარედული თარგმანიდან გადმოიღო.

რით დააინტერესა გალაკტიონი კამოენსის „ლუზიადებმა“, რატომ თარგმნა ეს სტრიქონები? ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა, ნათარგმნი სტროფის ზოგადი კონტექსტის გათვალისწინებით რთული არ აღმოჩნდა.

კამოენსი იყო პოეტი-პატრიოტი, ვინც თავისი ცხოვრება სამშობლოს კეთილდღეობას შესწირა. „ლუზიადების“ ეპილოგში, მეფისადმი მიმართვისას, იგი წუხს, რომ მისი პოეტური გენიით დახატული გმირული სამყარო უკვე წარსულის ნაწილია, რომ თანამედროვეობა ჰეროიზმისათვის ადგილს აღარ ტოვებს. ხალხს სრულიად სხვა, ეგოისტურ-მომხვეჭველობითი მისწრაფებები აქვს – ეს ყოველივე დრომ, ბედკრულმა, სულიერებას მოკლებულმა საუკუნემ მოიტანა თან.

მთავარი მიზეზი, რის გამოც კამოენსი მუზას დადუმებისკენ მოუწოდებს, ორია: სამშობლოში აღარაფერი დარჩა ისეთი, რაც მის გენიას აღაფრთოვანებს და, ამასთანავე, აღარაფერია, ვისაც მშვენიერებით ტკობა ან მისი დაფასება შეუძლია.

როგორც ჩანს, გალაკტიონმა კამოენსის მიერ დახატულ სამშობლოში თავისი თანამედროვე საქართველო ამოიცნო, ხოლო პორტუგალიელი პოეტის განწყობილებაში სინამდვილისადმი საკუთარი დამოკიდებულება ამოიკითხა.

ასე გაჩნდა უცნაური პარალელი კამოენსის ეპოქასა და გალაკტიონის ხანის საქართველოს შორის.

ლუის დე კამოენსის სტრიქონები, როგორც ითქვა, გალაკტიონის 30-იანი წლების დღიურშია ჩანერილი. ეს ფაქტი არამარტო საბოლოო რედაქციის დათარიღებისათვის არის საყურადღებო, მთავარი აქ სხვა რამაა – „ლუზიადების“ სტროფის თარგმნით პოეტმა თავისი ნამდვილი დამოკიდებულება გაამჟღავნა გასაბჭოებული საქართველოსა და სისხლიანი ეპოქის მიმართ.

საკითხზე მსჯელობისას გასათვალისწინებელია, რომ გალაკტიონს წმინდა მთარგმნელობითი ინტერესების თუ მიზნების გამო ტექსტი არასოდეს გადმოუქართულებია. მისი ე.წ. თარგმანები ერთგვარი მასალაა ახალი ლექსის შესაქმნელად – სათარგმნელად შერჩეული უცხო ტექსტი ისე ახლოსაა პოეტის განწყობილებასთან, რომ გალაკტიონი მას თავისი სულიერი მდგომარეობის შესატყვისად მიიჩნევს.

კამოენსის სიტყვებმა გალაკტიონზე იმდენად დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა, რომ მან მხოლოდ რუსული პნკარედი კი არ თარგმნა, იქვე ამავე ტექსტის გალექსილი ვარიანტიც შექმნა, მერე კი ლექსის სწორება-დამუშავება დაიწყო. ტექსტში თუნდაც „აგასფერის“ თემის შემოტანა („ამღეროს აგასფერი“) უკვე იმაზე მეტყველებს, რომ გალაკტიონი იწყებს თარგმანის საკუთარი შემოქმედების კონტექსტში მოთავსებას, მის საფუძველზე ახალი ნაწარმოების შექმნას. ამ ხელნაწერში ტექსტზე მუშაობა პოეტს არ დაუსრულებია: ცხადია, მიხვდა, რომ ამგვარი შინაარსის ლექსის გამოქვეყნება შეუძლებელი იქნებოდა. ვერც კამოენსზე, როგორც კლასიკოსზე, მინიშნება დაეხმარებოდა: 30-იან წლებში პორტუგალიელი პოეტის შემოქმედებას საბჭოეთში მონყალე თვალთ არ უყურებდნენ. ძნელი დასაჯერებელია, მაგრამ კამოენსი კაპიტალისტური ექსპანსიის აპოლოგეტად იყო გამოცხადებული, მისი „ლუზიადები“ კი – იმპერიალიზმის განმადიდებელ ტექსტად.

კამოენსის სტრიქონებისაგან მიღებული შთაბეჭდილებით გალაკტიონმა შთაგონების პირველწყაროსაგან განსხვავებული ტექსტი შექმნა. „ახმაურდეს!“ აღიქმება, როგორც ქართველი პოეტის პასუხი კამოენსის „ლუზიადების“ ეპილოგზე. გალაკტიონი, მიუხედავად უმძიმესი ვითარებისა, მიიჩნევს, რომ ჩანგი მაინც უნდა ჟღერდეს, „გრძნობით დულდეს“ და სწორედ ასე, მთელი ხმით და განსაკუთრებული ხმოვანებით უნდა ითქვას სიმართლე.

საბოლოოდ, ტექსტის შემოქმედებითი გარდაქმნის სურათი ასე წარმოგვიდგება: გალაკტიონის ლექსის პირველი ვარიანტი, სადაც კამოენსის ტექსტი თითქმის უცვლელად მეორდება, პოეტის რეალურ სულიერ მდგომარეობას, ტოტალიტარული ეპოქისადმი მის დამოკიდებულებას გადმოსცემს, ნაწარმოების საბოლოო ვერსია კი აფიქსირებს პოეტის ეთიკურ პოზიციას 50-იანი წლებში, როდესაც გალაკტიონი გამუდმებით ფიქრობს „ისეთ მივიწყებულ საგანზე, როგორიც არის ლიტერატურული სინდისი“...

* * *

როგორც ვნახეთ, გალაკტიონის სამი ლექსის ავტოგრაფებზე დაკვირვებამ, შემოქმედებით პროცესზე თვალის მიდევნებამ ცხადყო პოეტის ნაწარმოებთა ინტერტექსტური მიმართებები უკრაინული, გერმანული და პორტუგალიური ლიტერატურის კლასიკოსთა ტექსტებთან

პირველ ლექსში – „ის დროება სიზმარით ნავიდა“ – გალაკტიონი წარსულისა და შეცვლილი პოლიტიკური ვითარების მიმართ საკუთარ დამოკიდებულებას ტარას შევჩენკოს „ჰაიდამაკებზე“ მინიშნებით გამოხატავს; მეორეგან შთაგონების წყაროს – შილერის „ვილჰელმ ტელის“ სათქმელის ფონზე ირკვევა, რომ გალაკტიონის „ავდარი“ მხოლოდ სტიქიის გამძვინვარების ამსახველი ტექსტი კი არაა, არამედ – საბჭოური ოცდაათიანი წლების პოეტისეული შეფასება; რაც შეეხება ლუის დე კამოენსის „ლუზიადებით“ შთაგონებულ ლექსს „ახმაურდეს!“ – იგი, ინტერტექსტის გათვალისწინებით, სოციალისტური სინამდვილისადმი კრიტიკული დამოკიდებულების გამოხატველ საეტაპო ნაწარმოებად წარმოჩნდება მეოცე საუკუნის 50-იანი წლების ქართულ პოეზიაში.

აღნიშვნის ღირსია აღბათ ისიც, რომ გალაკტიონის დღიურში ჩანერილი კამოენსის სტროფის თარგმანი „ლუზიადების“ ქართულად გადმოღების პირველი ცდაა.

ჩვენმა კვლევამ, ვფიქრობთ, ისიც აჩვენა, რომ გალაკტიონის შემოქმედებით პროცესზე დაკვირვების შედეგად მხოლოდ კონკრეტულ ნაწარმოებთა გენეზისი კი არ გაირკვა, არამედ, ინტერტექსტური მიმართებების გათვალისწინებით, შესაძლებელი გახდა პოეტის ლექსების ახლებურ, სწორ კონტექსტში წაკითხვაც, ანუ პოეტის რეალური სათქმელის გაგება-გააზრება, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია.

გალაკტიონ ტაბიძის აკადემიური თხუთმეტომეულის უკვე გამოცემულ ტომებში არაერთი სხვა ფაქტია ასახული, რაც მსგავსი ტიპის კვლევებისათვის ქმნის საფუძველს. მუშაობა პოეტის შემდგომ ტომებზეც გრძელდება და, სიახლეთა გამოვლენის კვალობაზე, ჩნდება იმედიანი მოლოდინი, კომპარატივისტულ ძიებათა არეალის გაფართოებისა და გალაკტიონოლოგიურ კვლევათა გაგრძელებისა.

დამონშებანი:

- K'amoensi Luis. *Luziadebi*. Tbilisi: gamomtsemloba “chveni mt'serloba”, 2013 (კამოენსი ლუის. *ლუზიადები*. თბილისი: გამომცემლობა „ჩვენი მწერლობა“, 2013).
- Rat'iani Irma. *Kartuli Mts'erloba da Msoplio Lit'erat'uruli P'rotsesi*. Tbilisi: Tsu gamomtsemloba, 2018 (რატიანი ირმა. *ქართული მწერლობა და მსოფლიო ლიტერატურული პროცესი*. თბილისი: თსუ გამომცემლობა, 2018).
- Shevchenko Taras. Iz Poemi “Gaidamaki”. *Antologia Ukrainskoi Poezii v Ruskikh Perevidakh*. Izdatelstvo “Gosizdat’ Ukraini”, 1924 (Шевченко Тарас, из поэмы “Гайдамаки”. *Антология украинской поэзии в русских переводах*. Издательство Госиздат Украины, 1924).
- Sikharulidze Natia. *Ts'arsulisa da Ats'mq'os K'olizia*. Gelatis Metsnierebata Ak'ademiis Zhurnali, 2015, №5-6 (სიხარულიძე ნათია. *წარსულისა და აწმყოს კოლიზია*. გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი, 2015, № 5-6).
- Shiler Pridrikh. *Sobranie Sochinenii Shilera*. T. 3. Sankt-Peterburg, 1901 (Шиллер Фридрих. *Собрание сочинений Шиллера*. Т.3. Санкт-Петербург, 1901).
- T'abidze Galak't'ion, *Tkhzulebani*. Tormet' T'omad. T'. I. Tbilisi: gamomtsemloba „Sabts'ota Sakartvelo”, 1966 (ტაბიძე გალაქტიონ. *თხზულებანი* თორმეტ ტომად. ტ. I. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო, 1966).
- T'abidze Galak't'ion. *Tkhzulebani* Tkhutmet' T'omad. T'. IV. Tbilisi: 2017 (ტაბიძე გალაქტიონ. *თხზულებანი* თხუთმეტ ტომად. ტ. IV. თბილისი” 2017).

Natia Sikharulidze
(Georgia)

**Composing Frames of the Creative Process in
the Context of Comparative Studies**

key words: Galaktion Tabidze, intertextuality, Galaktionology.

One of the main goals in Galaktionology is to understand Galaktion's poetry in the global context, to analyze his works in consideration of foreign intertexts.

Galaktion's relation with European literature have been a research subject decades ago, but in spite of existing tradition, this issue requires more comprehensive, profound and thorough study at the modern stage.

Research Center for Galaktion of Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature has started to prepare a new academic edition of GalaktionTabidze's works since 2014. The precious reviewing of the handwritten sources of poet's works, decoding of written-across texts and observing on the creative process have disclosed noteworthy, previously unknown facts for comparative research. Many cases have been revealed when at first glance ordinary written-across texts made on autograph hint at the origin and genesis of

the work. Specification and analysis of these hints have revealed the genetic link of Galaktion's poetry with the texts, closeness to which could not be supposed and disclosed without the study of manuscript sources.

Observation on autograph of Galaktion's three verses, survey of creative process have demonstrated the inter-textual correlation of poet's works with the ones of Ukrainian, German and Portuguese classical writers.

In the first verse "That time has passed like a dream" Galaktion expresses his attitude towards the past and changed political situation hinting Taras Shevchenko's "Haidamaky": If Galaktion's verse is read against the background of epilogue lines of "Haidamaky", it would be clear that the hidden idea is perceived behind the content of the work: Galaktion still wants to return old, though hard, time because it is linked with independence.

Against the background of the inspiration source - Schiller's "Wilhelm Tell", it is clear that Galaktion's "Stormy weather" is not just the verse reflecting the enraging of the natural disaster, but it demonstrates the poet's assessment of the Soviet 30s: consideration of the original source helps us to understand and perceive the other idea of Galaktion's verse. With reference to Schiller's work, "Stormy Weather" can be interpreted as an allegory. Galaktion Tabidze points to the tyranny, the cruelty of people and the divine retribution. We believe that the endings of both pieces of writing are very significant and meaningful; in Schiller's drama evil gets punished, and Tabidze's poem ends on the note that suggests eternity of the stormy weather. Thus, Understanding the main message of William Tell as a primary source helps us to analyse and appreciate the deeper layers of the Georgian poet's work.

As for the verse "Let it make noise" inspired by Luís de Camões' "The Lusiads", considering the intertext, in the Georgian poetry of the 1950s it is a landmark work expressing critical attitudes towards socialist reality. Creative transformation of Galaktion's this verse can be pictured as thus: original autograph of Galaktion's verse in which Camões' text is almost invariably repeated, reflects the poet's spiritual state, his attitude towards the totalitarian epoch. The final version of the verse expresses poet's ethical position in the 50s, when Galaktion constantly thinks about "such forgotten component, as the literary conscience".

Camoens is a patriot poet. A man who gives up his life for prosperity of his homeland. In the epilogue of the Lusiads when he addresses to the king he is saddened because the heroic world depicted by his poetic genius has already become the part of the past, that the modernity does not leave space for heroism. People acquired the other, selfish-grabbing aspirations and all these are brought by the time, by the dark age which lacks in morality. There are two main reasons why Camoens asks Muse to become quiet. First, there is nothing left in his homeland that could make his genius admire and second, there is no one who could truly enjoy and appreciate the beauty.

As it seems, Galaktion finds similarities between Georgia of that period and Camoen's homeland. As well as, in the mood of the Portuguese poet he reads his own

attitude towards the reality. That is how a strange parallel between the epoch of Camoens and Galaktion's period of Georgia is created. Luis de Camoens' stanzas are written in Galaktion's note-book in the 30s. This fact is not only significant for dating the first and final editions, but here the main thing is that by translating this stanza the Georgian poet reveals his real attitude towards sovietized Georgia and towards the bloodthirsty epoch.

I believe, that my research shed light not only on the genesis of specific works as a result of observation on Galaktion's creativity, but considering the intertextual correlation it is possible to perceive poet's verses in a new way and in right context, i.e. to understand and interpret the poet's real concept, which is no less important.

In already published academic fifteen volumes of GalaktionTabidze's poetry many other facts are also reflected, which create the basis for similar studies. The work is proceeded for next volumes of the poet's works and in accordance with disclosing other innovations, there is a hopeful expectation to expand the frame of comparative studies and to proceed for Galaktiological investigation.